

Posudek vedoucího práce na bakalářskou závěrečnou práci Věry Harvalíkové
(Русская Православная Церковь в годы Великой Отечественной войны, Praha 2009)

vedoucí práce: PhDr. Marek Příhoda, Ph.D.

Věra Harvalíková si jako téma své závěrečné bakalářské práce zvolila osudy a roli ruské pravoslavné církve v letech Velké vlastenecké války (1941–1945). Vybrala si problematiku, která při zpracování nepochybně vyžaduje velkou dávku kritického odstupu a klade na autora vysoké nároky při práci s literaturou. Dějiny ruské pravoslavné církve v okamžiku mimořádně těžkých válečných zkoušek byly po celé sovětské období předmětem ideologické manipulace či stály zcela mimo zájem oficiální historiografie. Jakékoli kritické bádání rovněž blokovalo uzavření archivních fondů. Po uvolnění poměrů v době tzv. Perestrojky a především po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se objevila řada nových prací na toto téma z pera ruských badatelů; u části z nich je bohužel v reakci na předchozí tabuizování církevní problematiky a obecnou marginalizaci významu náboženství v historické tradici Ruska patrný opačný extrém – adorace role pravoslavné církve v ruských (potažmo sovětských) dějinách a účelové zamlčování faktů, které takový obraz narušují. Na samotný úvod svého posudku bych rád konstatoval, že se absolventka s náročným úkolem (i přes řadu dílčích výhod) dokázala úspěšně vypořádat. Předkládaný text splňuje všechny základní formální i obsahové požadavky kladené na bakalářskou závěrečnou práci. Práce (rozsah 59 stran) vychází z poměrně širokého okruhu sekundární literatury (o čemž svědčí závěrečná bibliografie) a je vybavena bohatým poznámkovým aparátem (včetně biografických údajů).

V poněkud stručném úvodu (s. 5–7) kolegyně Harvalíková srozumitelně vymezuje téma a strukturu textu, naznačuje možná úskalí při jeho zpracování (ideologické manipulace, nedostatek pramenů i sekundární literatury). V krátké pasáži (s. 6–7) představuje základní odborné publikace, které při psaní práce využila. Ve vztahu k historickým faktům a k použitému materiálu uplatnila chronologický přístup. Vlastní práci podle tohoto kritéria rozdělila na dva polosamostatné celky (kapitoly). V první části *Церковь в годы Великой Отечественной войны* (s. 8–23) nastiňuje osudy ruské pravoslavné církve v prvních (nejtěžších) válečných letech (1941 a 1942). Všimá si jak postoje církevní hierarchie k přepadení Sovětského svazu hitlerovským Německem, tak i pozvolna se měnící politiky státu k ní. Základní historická fakta se poměrně úspěšně snaží zasadit do širšího rámce vztahů mezi ateistickým bolševickým státem a církví po roce 1917 a ukazuje peripetie, jakými tento vztah v uvedeném období procházel; obecnější pasáže osvětlující postoj sovětské moci k náboženství a věřícím se jí podařilo zasadit do celku práce tak, že nenarušují kontinuitu a přehlednost výkladu. Roli představitelů pravoslavné církve v letech Velké vlastenecké války, kteří se okamžitě po 22. červnu 1941 morálně (výzvy bojujícím vojákům i obyvatelstvu) i hmotně (dobročinné sbírky) angažovali v odporu proti nepříteli, autorka vnímá jednoznačně pozitivně. Na druhé straně neopomíná ani kontroverzní téma spolupráce části církve s německou okupační mocí na obsazených územích

(podkapitola *Деятельность Церкви на оккупированных территориях*, s. 15–23). V první části práce ve zvýšené míře uvádí dobové dokumenty a usiluje o rekonstrukci pohnutek aktérů dobových událostí. V druhé kapitole *Новый этап взаимоотношений Церкви и государства* (s. 24–51) autorka analyzuje zejména události roku 1943 vedoucí k obnově patriarchátu a nabídce konkrétní pomoci dosud pronásledované pravoslavné církvi ze strany J. V. Stalina. Kolegyně Harvalíková se snaží najít příčiny a nabídnout klíč k pochopení překvapivého zvratu v postojích sovětského diktátora. Závěr (s. 52–56) vyplňuje především přehledné shrnutí základních tezí práce.

Předkládaná bakalářská závěrečná práce má výrazně kompilativní charakter daný zejména faktem, že se Věra Harvalíková při zpracování textu omezila pouze na sekundární literaturu (odkazy na prameny mají charakter druhotné „citace z citace“). V textu práce do značné míry postrádám vlastní autorčin hlas. Pokud pomineme tuto skutečnost, můžeme konstatovat, že bakalářská práce splnila hlavní účel – autorka prezentuje známá fakta v nových souvislostech a přesvědčivě prokazuje schopnost pracovat s odbornou literaturou. Za žádoucí bych rovněž považoval podrobnější zhodnocení bibliografie v úvodu i zohlednění většího okruhu odborné literatury české i západní provenience k tématu druhé světové války. Srovnání různých přístupů a rozšíření faktografické báze by autorce umožnilo úspěšněji zasadit osudy ruské pravoslavné církve a především politiku sovětského státu k ní v letech 1941-1945 do širšího dobového kontextu. Kolegyně Harvalíková by se nemusela při hledání příčin událostí či pohnutek sovětského diktátora Stalina spoléhat jen na jedno vysvětlení. Práce je psána čtivou formou, absolventka však na řadě míst textu až přespříliš podléhá vlivu literatury, s níž pracuje. S pozitivisticky pojatým výkladem faktů z první části práce (obsáhlé citace pramenů, uvádění přesných údajů o sumách vybraných při dobročinných sbírkách atd.) kontrastuje více či méně poutavý popis schůzek u Stalina, na nichž se jednalo o zřízení patriarchátu a podpoře církve. Odstup od historických faktů se bohužel vytrácí a je vystřídán pojetím dějin jako velkého dramatu, do něhož má být čtenář vtažen (přístup typický spíše pro historickou publicistiku). Na většině nedostatků textu nese rozhodující část viny „časový faktor“, konkrétně snaha absolventky odevzdat práci v co možná nejkratším termínu. Toto její rozhodnutí se mi bohužel jako vedoucímu práce nepodařilo zvrátit. Navzdory všem výše uvedeným výtkám plně doporučuji předloženou práci k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou velmi dobře.

Na úplný závěr svého posudku bych rád konstatoval, že s ohledem na shromážděný materiál a samotné téma považuji za vhodné, aby kolegyně Harvalíková prezentovala svá zjištění širší čtenářské obci ve formě studie nebo popularizačního článku.

Ve Vlašimi dne 7.2.2009

Marek Příhoda